

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedretű iven jelenik meg. — Előfizetési díj január—juniusig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton a „Politikai Ujdonságokkal” együtt csupán csak 3 ft. pp. Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

„Ne ölj!”

Évezredek enyésztek el azóta, a megmérhetetlen idő feneketlen tengerében, mikor a hatalmas Jehovah mennydörgés és villámlás között adta át a világ akkori legnagyobb emberének Mózesnek ama tíz parancsolatot, mellyek között ez a rövidke két szó külön szám alatt, külön törvényül foglal helyet.

Nemzetek keletkeztek, népek szaporodtak virágzó országokban, fényes büszkevárosokban, és ismét elpusztultak dicsőségük színhelyéről; de nem volt egy sem az igaz Istent imádók között, melly előtt e két szóba foglalt isteni törvény tilalma ne lett volna szent. Nehéz volna olyan polgárisult nemzetet találni, sőt aligha lehetne, mellynek törvényei halálával való kimulást ne diktálnának azokra, a kik e törvényt szántszándékosan áthágják; mert ugyanazon Isten adta ki e törvényt, a kinek fia azt hirdeté, hogy : „a milyen mértékkel mérték, ugyanollyannal legyen nektek is visszafizetve.”

Mindezek daczára nagyon sokféleképen és felszámálhatlan izben vétkezett e tiltó törvény ellen a bűnös vágyak, vétkes szenvedélyek által elragadtatott emberi nem vak dühében, majd tömegesen, majd egyes gyarló fiai által, majd nyilván, majd alattomban, és elvette előbb utóbb büne büntetését; s ha létezik, valahol, széles e föld kerekégén egy talpalatnyi föld, melly az embergyilkolás ocsmány bűnétől nincs megfertőztetve : aligha van Páris talajához fogható ugyanakkora tér, mellyről annyi joggal el lehetne mondani,

hogy nincs olly szenvedély, melly rajta felebaráti vérral ne áldozott volna bösz dühének, nincs az emberek között lappangó olyan bűn, melly azt vérral ne festette volna, és nincs a társalomban olyan felekezet, mellynek tagjai egymás ellen is testvérgyilkos kezét ne emeltek volna az ingerültség hullámainak háborgó perceiben.

És ime, e folyó évi január 3-án ollyan borzasztó gyilkosság történt a szenvedélyek nagy tanyáján, Párisban, a minőhöz hasonlóól csakugyan nem emlékezhetnek e város évkönyvei.

Pap papot ölt meg imádkozó ezrek középett, Isten házában, Isten oltára előtt, midőn szent hivatalában járt el, épen azon perczben, mikor főlemelé jobbját, hogy megáldja a főpásztori áldást térdre borulva váró keresztyén hívek sokaságát.

Az orgyilkosul esett áldozat **Sibour Mária Domonkos Agoston**, bibornok párisi érsek volt, amaz **Affre** érsek örököse Franciaország főpásztori székében, a ki 1848-ban torlaszharcban esett el. Született 1792. augusztus 4-én. Fiatalkorában két kollégiumban tanárkodott. 1817. vette fel az egyházi rendet, melly Istennek szentelt hivatal különféle fokozatain feljutott a püspöki székbe 1830-ban. Mint főpásztornak, nem volt viszontagságok és elvbeli viszályok

SIBOUR MÁRIA DOMONKOS ÁGOSTON bibornok, párisi érsek.

hijával pályája. Kiváltképen a tulnyomó ultramontán papipárttal voltak keserű harcrai. Nagy tudományossága, nyájas társalgása, ügyes alkalmazkodása az uralkodó körülményekhez, s adakozó jobbja a szűkölködők, iránt nagy tekintélyt biztosítanak neki a francia nép és kormány előtt.

O rendelt szent Genoveva tiszteletére, a ki a francia nép előtt olyan kitünő tiszteletben van, mint nálunk „Magyarország Véd-asszonya“ búcsujáratokat, mellyek januárban veszik kezdetüket s 9 napig tartanak. Épen ezen ünnepélyek egyikének befejezésekor, midőn szent István templomában már végáldásra emelé fel kezét, megvillant egy hosszú kés az érsek szemei előtt, következő szavak kíséretében: „Le az Istenasszonyokkal“ s a gyilkos fegyverrel halálosan keresztül döfve összerogyott Sibour érsek, és olly hamar kiadta lelkét, hogy már az Utolsókenet nem érhető életben.

A réműlet, mellyet e gyászeset első perczeiben a templomi nép között, majd a városban, s csakhamar egész Franciaországban előidézett, olly rendkívüli volt, a minő maga a hallatlan merény.

A gyilkos végrehajtván gyalázatos tettét, nem iparkodott menekülni, ott maradt helyben, ollyan kifejezéssel, mint a ki teljesen meg lehet elégedve kitűzött feladatának sikerült végrehajtásával; azért minden ember hajlandó volt fölöle azt hinni, hogy örült. De a vizsgálatból kisült, (s ő maga is minden erejéből azon iparkodott, hogy valamiképen tébolyodottnak ne nyilatkoztassák), miszerint nem elmezavarnak, hanem szántsándékos akarataknak szüleménye a páratlan borzasztó véreset.

Neve a gyilkosnak *Verges Lajos János*, 33 éves koru, hivatalától fölfüggesztett pap volt, melly szigorú fenytékekkel azért sújtá őt egyéb vétségei mellett az érsek, mivelhogy nyilvános predikációt tartott az Istenanya szeplőtlen fogantatása ellen. Ide vonatkoznak ama szavak is, mellyeket gyilkos tette perczeiben ajkairól elejtett.

A gyászesemény után a templom fekete posztóval lön bevonva, s bezárattak ajtai, mint ollyan megszenteltelenített hajlék, mellynek födele alatt új fölszenteltetésig nem lehet, egyházilag nem szabad istentiszteletet tartani.

Az áldozatul esett érsek jan. 10-én temetteték el tömérdek nép kíséretében. Temetésén az udvartól kezdve minden gondolható hatóság képviselve volt, a gyásznak nyilván beszélő színeiben. Egész Páris minden harangja zugott, s a harangzugás közé ágyúdörgés vegyült időnkint.

Terjedelmesen írják le e gyászeseményt, valamint a temetkezést is a párisi lapok, s mind megegyeznek abban, hogy szomorú megilletődéssel járultak Páris keresztyén hivei az elesett főpásztor ravatalához; de legszomorubb, leglevertebb volt a roppant számmal képviselt egyházi felekezetnek minden rangu és rendü tagja.

A székes káptalan szívreható pásztori levelet küldött szét Párisból e gyászeseményről, mellyben így kiált fel: „Főkép az emeli legmagasabb fokra szomorúságunkat, szeretett testvérek! hogy azon kárhozatos merény elkövetője a szent törzsből származott.“

Verges bűnös feje a porba hullott, lecsaptatta azt a bakó nyaktólval; mert lábbal tapodá amaz őt betűt, mellyekben a menyeyi törvényhozó ezt dörgi hozzánk: „Ne öljl!“ *Dienes Lajos.*

Gonosz asszony.

TÓTH ENDRÉTŐL.

„Mért nem konok, mért nem bátor?
Csak azért is elhervasztom . . .
Elhervasztom . . .!“
S férje urát, mivel jámbor,
Epeszti a gonosz asszony.
Ajkáru a szitkozódás mérge
Rontja a ház tiszta levegőjét;
Megtöri a jámbor embert végre
S raboritják — halottlepedőjét!
A halottkiséret tompán mormog rája:
„Egessen meg a tűz, pokol pozdorjája!“

Lánya szép volt és — szerelmes.
„Férjhez adlak . . . másnak adlak . . .
Oda adlak . . .“
Szegénykének szeme nedves,
Reményei megszakadnak.
S elhervad a kelletlen férj mellett
Ifjusága teljes koszorúja.
Gonosz asszony! tied a lehellet,
Melly a fátyolt sirhalmára fűjja.
Ujra felzudul a tompa moraj rája:
„Egessen meg a tűz, pokol pozdorjája!“

Fia is volt . . . s önfíát a
Vagyonából — kicsűrölte,
Kicsűrölte! . . .
Lett belőle korbély, kába
S rablókint szállt a börtönbe.
De koronkint kikiszabadulván,
Hazajáró lélekként kísérti;
A természet magát megboszulván
A fiu az anyát vérig sérti . . .
S az egész országon végig kiabálja:
„Egessen meg a tűz, pokol pozdorjája!“

Árva leány unokája
Volt még vele végesvégre . . .
Végesvégre.
„Te's gonosz vagy, lusta, gyáva . . .“
S átkozódik a jó égré.
S a kis árva, mint a kit az Isten
Kézen fogva vezet a gonoszul,
Nem törődve a jövővel mitsem,
El a széles nagy világba pusztul.
Azt suttogja a fiú lába nyomdokába:
„Egessen meg a tűz, pokol pozdorjája!“

S azóta a gonosz asszony,
Ősz fürtökkel, vad szemekkel,
Mély szemekkel . . .
Hogy rutabbul össze asszon,
Ácsorog az . . . emlékekkel.
Ki elűzte övét magától,
Egyedül áll élte estéjében;
Csak az árnyék áll mögötte, hátul,
Mutogatván a határt setéten.
S azt susogja dermedt félelmes magánya:
„Egessen meg a tűz, pokol pozdorjája!“

Izabella királyné.

Életrajz.

Irta SZILÁGYI ISTVÁN.

(Folytatás.)

IX.

Alig foglalta el az ifju anya királyné a számára kimutatott trónt; még meg sem barátkozhatott annak gondjaival: immár lát-hatólag kezdtek felvonulni egére a föllegek, mellyek viharokkal fenyegették uralkodása napjait. Férje háza eddigi hiveinek egymás után elpártolása okozák első szomorú óráit. Perényi Péter, Bebek Ferencz, Ráskai István, Frangepan Ferencz egri püspök nyiltan átmentek Ferdinándhoz; s nem volt titok, Martinuzzi mindentudósága felfedezé, hogy ezek s a régi hivek megnyiták immár tanácskozmányaikat: mikép kelljen a részükön álló jogot érvényre juttatni. Fegyverben látta ugyan a többség az egyedüli módot: de Ferdinánd, Laszki tanácsára, a töröknél ugy, mint Izabellánál az egyezkedés megkísértését vélte legtanácsosabbnak. Mind e bajai között pedig Izabella lelki legfőbb támaszait atyjában s anyjában kereste, onnan várt vigaszt, tanácsot, és ott talált is. S ugy is van; míg Zsigmond király semmit el nem mulasztott a rendeknél, Ferdinándnál, Károly császár előtt, hogy leánya s unokája fejeik fölül a borut elhárítani segítsen: addig a királyné leánya lelkét támogató a biztatás szavaival. „Egyébiránt.“ — így végzé egyik levelét (oct. 1. 1540) leányához, — „egyébiránt kérjük felségedet, fájdalma s keserveinek, mellyeket az Isteni akarat reá mért, vessen határt, s lelkét a körülmények csapásai alatt elcsüggedni ne engedje. Vegyen erőt és bátorságot, higgyjen, reméljen, a rossz napok szerencsés véget érhetnek. Én és fenséges atyja sem tanácsunkat, sem fáradságunkat, sem segítségünket érte nem kiméljük.“ — Ezeknek köszönhetette a fiatal özvegy erélyét, bátorságát, mellyet aztán a bajok csak fokozódni segitettek. S erre szuksége is volt; mert a következő napok immár fel is nyitották az események fejlődésének sorompóját. Salm Miklós gróf, Ferdinánd követe megérkezett a budai udvarhoz, részvét nyilatkozatát hozván színleg urának az özvegy számára, de mint ki egyszersmind a frigykötést is tenné emlékezetbe, sőt azt sürgesse főképen.

X.

Hogy a bonyodalom most veszi kezdetét: átlátta minden; de a teendők iránt a gyámok nem voltak egyértelemmel. György barát, minden esetre legmélyebben látó s legesélyesb, társai között, egyszerűen elutasítani akarta a követet, nem bizván a fiatal királyné erős magatartásához, ha netán valami kecségető ígéretek tétetnek. Petrovics ellenkező véleményen volt. Az ifju hölgy is erre hajlott, s nem várt erélylyel követelése a küldöttnek eléje bocsátatását. Gyászszal földig bevont, napvilágtól elzárt teremében várta Izabella Salmot, ki a szokásos üdvözlések után, előterjesztvén ura követelését, ígéretek tön, hogy meghallgattatás esetén, maga és királyi magzata minden jót várhatnak Ferdinánd kegyességétől; azzal rekesztvén előadását, hogy ha engedni nem fog a királyné; vannak még urának fegyverei, mellyek Magyarországot erővel is vissza fogják hódítani törvényes fejedelméhez. Izabella gyászos nyugszéken ülve, egyszerű köntösben, halvány arczával, könnyes szemekkel, halk de szelid méltóságú hangon adá válaszát:

„Királyi férjének váratlan halálából származott fájdalom nem engedi, hogy illy fontos ügyben rögtön határozni tudjon; megfogja iránta hallgatni királyi atyja véleményét, ki bizonynyal találandó módot, mellyen Ferdinánd megnyughat; ő azt leszen teendő, s attól bizonyára a magyar rendek sem fogják egyezésüket megtagadni. Ha azonban a követ ezt bevárni nem akarná, vagy Ferdinánd azonnal mozgásba tenné hadait: bizonyára sem nagy dicséretet ez által nem szerezne magának, sem szíve elég emberiséget nem tanusítana, egy bölcsőben síró árvára s bánatos könyeiben elepedt özvegyre vonván ki fegyverét.“ A haza üres válaszszal ment követ nyomain csakugyan megdördültek az ágyúk; Visegrád, Fejérvár Ferdinánd kezeire jutnak; Buda ostrom alá fogatik s a szorongattatás olyan fokra hág, hogy bár a Konstantinápolyba indított követség, nemcsak Szulejman izenetét hozá segedelme felől, hanem a királyi csecsemő méltóságában megerősítésének jelvényeit is: kevésb magatartási erőbirtokában, Izabella majdnem arra határozható magát, hogy Ferdinánddal kössön.

XI.

A következő év (1541) tavasza meg is hozta a segílyt: de Ferdinánd részéről is meg az újabb támadást. Usref bosniai s Mahomed belgrádi basák, Török B. hadügyi főnökkel egyesülten, alig tisztították meg Buda környékét: hívei tanácsára, Ferdinánd tetemes haderőt indított újból utnak Rogendorf s Berényi Péter vezérek alatt, ostrom alá fogni ismét a királynét Budán. Derekasán állották a jól erődített falak a roham dühét. A fővezér ismét alkuban látott legjobb utat a bejuthatásra: de a királyné elszántságán ismét megtört szándoka. „Fegyveres ellentől tanácsot e tárgyban nem fogadhat el,“ — válaszolá az, — „Hogy még is a kiontott vér reá ne szálljon: örömet terjesztené ügyét igazságos bírák elé; de Ferdinánd, úgy látszik, fegyverrel akar végezni. Így, Isten kegyére bizza magát, ki nem engedendi, hogy ártatlan csecsemője jogtalan támadás által elnyomattassék.“ — Dühös ostromnak újból, még dühösb védelem felel meg. Végre is a királyné győz; a német hadak éktelen vereséget szenvedve nyomulnak vissza felé; a fővezér maga sebet kap; s míg Perényi vert hada Eger felé húzódik vissza: Rogendorf vett sebei alatt Komáromban hal el.

XII.

Juliusban megérkezett maga Szulejman is, s ezzel azon dolgok folyama, mellyek következtében nemcsak a birodalom ügye vett új vágást, itt kezdődvén a török 150 éves uralma Budán: de Izabelláé is, kinek a végzet itt szabá eléje, hogy többé ne lássa azon fejedelmi lakot, hol boldogságának és szerencsétlenségének első napjai lefolyának. — Nemzetek életében is vannak pillanatok, mellyek nyomasztó érzése végzetszerűleg lepi meg a lelket; s bármint akarjon tőle szabadulni: lidérez gyanánt nehézkedik reá. Illy hatást gyakorlott a budai udvaron Szulejman megjelenése. A zultán unta már a mindig csak segélykönyörgések hallgatását; érezni kezdé a forrongások terheit, mellyek nagyobbja mindannyiszor reá nehezült; akará egyszer végleges hatalommal vetni kardját a trónkövetelők mérlegébe: az valószínű, is természetes is, tekintve az érzelmeket, mik a hódító s védurakat mindenha vezérleni szokják tetteikben.

XIII.

Égő falvak, városok lángjai hirdeté a bíró megérkezését. Ezt látva, remegéssel érti a királyné néhány nap múlva a parancsot, hogy fiát, a nagy urhoz meglátás végett küldené alá. Szulejman, nem volt ugyan olly emberiségből kivetkezett, hogy kit szívéhez olly közel fogadott, sérelemmel illesse; sokszor hallották szájából, hogy ő Izabellát, barátja özvegyét, s az ifju Jánost fogadott fiát, megesküdött volt védni, ótalmazni: de azért természetes, hogy anya csak nagy küzdelem után határozhassa el magát, egyetlen gyermekét olly kétes utra bocsátni el, — önmaga nélkül. — Még is a dolognak meg kellett történnie; s a királyi csecsemő, királyi módon, az udvarnagyok kíséretében, csakugyan bemutatott Szulejmannak. A látogatás baj nélkül megtörtént; érzékenyen ismerte fel a gyermek vonásaiban a főgyám atyjáéit, megáldotta azt; fiaival megöleltette, csókoltatta, mint testvéröket, s kísérei között gazdag ajándékokat osztatott szét, pompás lakomát is tartván e felett tiszteletükre. — E lakoma alatt történt, hogy a janicsárok, látás színe alatt, kisebb nagyobb tömegekben a várba szállingozván, midőn mintegy 10 ezerre szaporodtak: a zultán nevében ki-

hirdeté, hogy fegyverét kiki rakja le, vonuljon hajlékába: a vár e napságtól a nagy ur tulajdona. Egyetemes rázkodás fogta el az összes lakosságot: de legnagyobb a királyné rémulése volt, ki egyiránt remegett fiáért, tanácsosaiért, kiknek szavaira most volna legnagyobb szüksége. — Tanácsban ültek azok ezalatt Szulejmannál, ki erősen megszámoltatván őket eddigi viseletükről, szemükre hányta, hogy János királyt engedték Ferdinánddal azon kötésre lépni, a melly kovásza mostan minden bajaiknak. Izabella sietett esdeklésivel megkeresni Szulejmant; s az urak csakugyan visszabocsáttattak, Török Bálint kivételével, ki Konstantinápolyba vitetvén, soha sem is látta többé hazáját. A magyar tanácsosok kihallgatása után, a zultáni diván ült egybe; s bár igen kegyetlen indítványok hallatszottak a királyné és fia ügyében: dicséretére legyen mondva Szulejmannak, ő azokat nem vette figyelembe. Határozatát ezekben adá tudtul a királynénak: Ferdinánd ugyan megfutott most, s hatalma csekély: de bizonyos, hogy szomszédban lakván, nem mulasztja el újból felzavarni az országot. Ő ennél fogva, Budát saját birtokába veszi: de csak addig, míg a csecsemő király teljes kort érven, annak átvételére alkalmas leszen. Most és addig a királynénak és fiának átadja Erdélyt s Magyarországnak azon részét, melly Kassától le Tömösvárig kelet felé fekszik. György barátot a várad püspököt, gyámi hivatalában megerősítvén, kinevezi kormányzóvá. Petrovics legyen tömösi bán; a hü s tapasztalt férfiú Verbőczy pedig, az ő embere oldala mellett viselje a parancsnokságot Budán. Ünnepeyes császári iratot ad a királyfiúnak e birtok ügyében, s követe által zászlót küld elismert fejedelemsége jeléül. — A végszó kimondatott. Izabella könyező szemekkel s nehéz szívvél vált meg a királyi vártól, vivén magával, Erdélyfelé vett utján, fiát, koronáját, követe tanácsnokaitól, kik közül Martinuzzirol egyenesen az a gyanu marad fenn, hogy sem Török Bálint, sem Buda nem minden ő közreműködése nélkül esett a török kezébe, sőt épen ez utolsóért kapta volna a kormányzói tisztelet.

(Folytatás követh.)

Hogyan állítsunk takarékpénztárakat.

(Vége.)

IV. Czikk: A hitel és takarékoság vezérelvei, mint főtényezők a nyilvános takaréktárak előállítására.

A mint nem számíthat bármely takaréktár segélyezésére méltányosan az, ki önmaga is nem takarékos, úgy nem számíthat hitelre az, ki nem szavatartó! . . . — Hasztalan ott mindenféle biztosíték, hol a kiadott pénzt perrel kell behajtani. A takaréktárak, mellyek minden kiadásaikat csak így hajthatnák be, okvetlenül megbuknának. Ezért a hitel nem mindig ugyanos a birtokkal, ha nem ugyanazonos a „jellemmel,“ melly alap nélkül nem kér kölcsön, és ígéreteit a visszafizetésre nézve pontosan teljesíti! . . .

Minden nagyobb szerű takarékpénztár lényeges hiánya, hogy a kölcsönkérők hitelét, jellemét nem ismerhetik. . . . De igen is ismerhetik falunkint, ha falunkint alakíttatnak takaréktárak, s ez a legszilárdabb alap, mellyre ezt tenni lehet! . . .

Ámde, mi a hitel — kérdezitek?!

Barátim! a hitel — pénz. Épen csak úgy képviselője a hitel minden szellemi és anyagi kincseknek, mint az ezüst, arany, vagy bankjegy.

Épen csak úgy képviseli egy értelmes és becsületes embernek szava, vagy írása az értékeket, mint a pénz.

Midőn egy értelmes és becsületes ember ezt mondja, neki pénzre van szüksége, tehát neki *pénzre van szüksége* . . . Es mikor ő azt mondja, hogy ekkor és ekkor vissza fogja adni, tehát *vissza fogja adni*, és nem csinál álszükségeket, és nem ismer szavatartására nézve lehetlenségeket, mert értelmes feje csak ama lehetőségekre támaszkodik, mellyek a már meglévőtől nem természetre nézve, hanem csak időre nézve különböznek, miszerint ez most *van*, az akkor *van*.

„Hát mi nem vagyunk értelmes és becsületes emberek?“ kiáltanak most minden rendű és rangú földbirtokosaink, „nem elég hitel-e az, ha az embernek földje van, ha előmutatja, hogy 100, vagy 1000 hold földje van, és még sem kap legalább közintézetekben reá 5, vagy 50 ezer forintot?!“

Hjah! barátim, a föld is érték, a földet is pénzzé lehet tenni, de higyjétek el, sokkal nehezebben, mint át lehet alakítani a pénzt földdé. . . .

Igaz! ha valaki azt mondja: ime 100 hold föld 1000 forintért, vagy 1000 hold föld 10,000 ftért, ha tüstént nem is, de csakhamar találkozik, ki azt mondja: tessék, itt a pénz. De jaj ám annak, ki így tüstént akarja megkapni földéért becsárát, 100 holdért a 10,000-t, és 1000 holdért a 100,000-t! . . . Sokkal nehezebben megy ennek cseréje is, mintha fordítva, becsáráért keresne földbirtokot, t. i. 10,000 ftért 100 holdat, vagy 100,000 ftért 1000 holdat.

És miért?

Mert a pénzt elcsukhatjuk, elvihetjük, bármivé alakíthatjuk, részletekre oszthatjuk, hetenkint kamatoztathatjuk; de a föld erős, nehéz és költséges munkát kíván, egy évben egyszer kamatoz, ki van téve terménye az ég viharainak, az őszt, tél, tavasz szeszélyeinek, az emberek és állatok kártételeinek, aztán el nem vihető, sőt önmagához köt le, el nem darabolható, vagy ha egyszer darabokra osztottuk, nehezen egészíthetjük épen úgy ki, s végre is pénzzé kell tenni, ha más szellemi vagy anyagi értéké akarjuk átalakítani. . . . A földbirtokosnak tehát ama titkos pénztárnokok, midőn föl-szólítvák pénzért, im e kérdést teszik: „mi van eladó?” „És csak annyit hiteleznek, mennyi a terményekből fedezhető; — a kölcsönző gondnokok, pénztárnokok és hivatalnokok pedig vállalat vonítanak, s azt mondják: „nálunk a forgalom gyors, hogy jótéteményeinket minél többen élvezhessék, s mert nekünk is inkább kifizeti magát, — nálunk 30 nap alatt be kell hajtani a fölmondott tőkét, s ez alatt egy földbirtokot eladni nem lehet csak fél áran, — én tehát nem akarom önnek kárát, . . . szerelje fel birtokát, a hogy tudja, építkezék, ha készpénze van, de én nem szolgálhatok.” . . .

Midőn tehát egy kereskedő azon ingóságoknak, melyek töke értékét teszik, legalább 70—80/100 árára nyithat hitelt, akkor egy földbirtokos csak jövedelme erejéig, t. i. 6—8/100 nyithat hitelt . . .

„Ámde,“ kiáltoztok, „hát nincs más hitel?” . . . „nincs olly hitel, melly ne kérdezné azt, honnan és miből kapja vissza pénzét?”

De igenis van! Ezen neme a hitelnek az emberi gyarló belátáson és az emberi becsületen alapul. Van olly hitel, miszerint a hitelező azt gondolja: „nem látom, honnan és miként fogja megadni pénzem az ezen ember, de látom, hogy értelmes ember, és ismerem, hogy becsületes ember, tehát hiszem, hogy „ha igéri“, vissza fogja adni . . .”

Uraim és dámaim! A milly szigorúan kizárva önök helyzetüknél fogva ama tökepénztárakból, kik gyors forgalmat ohajtanak, olly végtelenül túl vannak önök becsülve a hitelnek eme fajában mindazoktól, kik pénzeiknek kamatával beelégesznek . . .

Értelmes és becsületes földbirtokló birtoka egész értékeig felhasználhatja e hitelt. És ha az így nyert tökepénz által jövedelmét gyarapítani tudja, gyarapítja földje értékét és lassacskán letisztázhatja minden adósságát, a nélkül, hogy valaha „fülig“ adósnak neveztetett volna. — Ámde, hányan vannak köztetek fülig adósok, kik alig bírják a fölszedett tőkék kamatait fizetni?! Hányan vannak, kik eme hitellel visszaélnék és elrontják hitelüket; hogy még barátaik és ivadékaik is arról koldulnak?!

És mindezt miért?!

Mert *alszükségeket*, agyrémeket tápláltak keblükben, melyeket a rang és fénykorság nemzett. És *ferde-fogalmaik* voltak a *takarékosságról*; annyira ferdék, miszerint azt hívék, ahhoz ész sem kell. Azt hívék, hogy ha megvonják azt, mit testük, lelkük igényel, és kielégítik azt, mit a világ és rangjok igényel, igen helyesen és takarékosan éltek. Holott *megronták első szükségieiktől a garasokat és kiadták a divat igényeire a forintokat!* . . .

Jól tudom, mennyire kinevettek önök engem, midőn az előbb azt mondtam, hogy utalványozok 200,000,000 forintot önök tárczájából; pedig higyjék el, sohasem mondtam okosabbat. Csak aztán önök is szót fogadjanak, eleget tegyenek utalványozásaimnak.

Szeretem én azt, ha egy nemzet sokat élvez, de csak úgy, ha élve cikkeit megkeresheti, mert viszont mindig úgy tűnik előmbe az, ki borral, pálinkával, szivarral, dohánynyal él, vagy ki illusiókat, peruviéneket, gázöltönyöket, ködfátyolokat, és száz meg száz rőf pántlikát, rojtokat, zsinórokat, tunikákat, csipkéket stb. vesz, és mégis panaszkodik a pénz- és hitelhiányokról, mint amaz öreg iszákos asszony, ki mindig könyező szemekkel sohajtozott fel a sutban, hogy csak „a felette“ való tudja, mennyi keserűséget nyel ő el, . . . felette pedig a pólczon a keserű pálinkával tölt korszokott állani . . .

Legyenek ésszerűen takarékosak. „Ime az ígért utalvány; ha e miatt szellemi vagy anyagi jobblétük megcsönkul, ha e miatt egészségük, vagy családi boldogságuk fölzarvartatik; ha e miatt

tönkre megy csak egy becsületes ember is, vonjanak felelősségre engem . . . Én jót állok érte, hogy közös hasznuk évenként 200,000,000 forintra fel fog menni . . .

De hogyan állítsunk ezekből takaréktárakat?!

Nincs könnyebb! . . . Például: Az ember, a midőn azon szándékkal korcsmára indul, hogy ott 2—3 forintot megiszik és itat, menjen a helység jegyzőjéhez, adja oda pénzét, vagy nyers terményeit folyó árban, és jöjön vissza egy kis térítvényvel zsebében, és jöjön vissza józan fővel. . . töltsen vígan család- vagy baráti körében szünidejét, és pedig mindezt annyiszor, a mennyiszor.

Természetesen leánykáinknak és menyecskéinknek nehezen esik, ha azon mindenféle gázak, illusiók, pántlikák és csipkék árát szinte csak a jegyző urhoz fogják adni; nehezen fog ez esni a műveltebb osztálynak még inkább, mert hiszen a műveltség fogalmai ezen cikkek élveivel össze vannak tévesztve; nehezen fog esni, ha majd 18 rőf kelme helyett csak 9-et vesz (mint 10 év előtt), ha összesen 70—80 rőf kelme helyett csak 15—20 rőfnyit hordozhat, de tessék elhinni, nem fog sem egészségében, sem lelki, sem testi szépségeiben semmi csorbulást szenvedni . . .

Némelyek talán le fognak szokni az uzsonnáról, a 6 tál ételről, a 4 lovas hintóról, a 6 nöcseléd tartásról, talán inkább csak akkor fognak enni és inni, mikor szervezetük megkívánja, és nem akkor, midőn a „hora normalis“ igényli; de higyjenek nekem, az egészségüknek épen nem fog ártani.

Uraim és dámaim! . . . kisebb, nagyobb és középszerű földbirtokosok! Ugyan lehetlenséget kívánok-e én, midőn azt kívánom, hogy legyenek *ésszerűen takarékosok*? Ha azt kívánom, hogy *azon filléreket, melyeket a világ, a szokás s t. e. kivetni igényel, inkább a helység házához vigyék vagy küldjék, hogy egy takarékpénztárt állítsanak fel?*

Vigyázva feleljenek kérem, mert ha ez önök előtt lehetlen, akkor lehetlen takaréktárakat állítani, és pedig leginkább azért, mert olyan emberek, kik nem takarékosok, nem érdemlik azok tárainak jótéteményeit?!

Önök nem felelnek . . . Ebből azt kell magyaráznom, „nem ismerik el, hogy eddig takarékosok nem voltak.“ . . .

Vigyázzanak, kérem! Jaj önöknek, ha ezt el nem ismerik, mint jaj a bünösnek, ki öntudat nélkül vétkezik . . . Olly tényeket fogok felhozni, melyek előbb-utóbb győznek . . . És meg fogom mutatni, hogy az emberi szervezetnek semmiféle füstre és semmiféle bódító szerekre nincs valódi igénye; meg fogom mutatni, hogy az illusiók és gázak, a pántlikák és czafrangok természetképen sem meleg, sem hideg ellen nem óvnak, sőt a „valódi“ szellemi és alakzati kellemeiket csak eltaszítják . . .

Ki takarékpénztárt akar állítani, legyen takarékos, és *ki takarékos, annak a takaréktárak felállításában tényezőrészt vennie minden megerőtetés nélkül lehet . . . Legyünk tehát takarékosok és pár év alatt ezer meg ezer takaréktár fog felállani.*

A kivitel könnyű, azok szabályait megírni s eszközölni könnyű, csak a szándék nehéz, az akaraterőt reá fordítani nehéz.

Nehéz?! . . . És miért?!

Sok apró gyarlóságon, szenvedélyen, szokáson, és balitéleten kívül különösen azért, mert . . . mert . . . mert . . . nagy részint azt hiszszük, hogy majd a külföldiek állítanak fel nálunk ilyeneket! . . . Én Istenem! Hát azt hiszszük mi, hogy ezeknek van kivető pénzük?! . . . Hát az angoloknak és francziáknak, kik állították fel ama temérdek takarékos és biztosító intézetet?! Valami tulvilági angyalok?!

Az első „Takaréktárt“ Tottenhamben egy nő állította fel, Priscilla Wackefield. S ennek fia Uj-Zélandban állított nem sokára fel egy másikat . . . és mi . . . mi, kisebb nagyobb és még nagyobb földbirtokosok képteleneknek érezzük illyesekre magunkat?! Ugyan elfogadnók-e (önmagunkban a takarékoság szilárd akarata nélkül) ama külföldi pénztömegeket?!

Ha elfogadnók, el is költenők, és azoknak haszonbérlovivé lennénk! — Ha pedig a takarékoság szilárd akarata bennünk meg van, akkor önmagunk állíthatunk táraikat belőle . . .

Igen csálódik, ki azt hiszi, hogy ehhez nagy tökepénzesek társulata kell.

A francia kereskedelmi minisztérium hirdetése szerint a departmentokbani takaréktárak könyvecskéi összesen **465,469 darab** . . . és ezek közül **285,098 van** a legszegényebb családok által betéve. Egy-egy könyv **200 forintot** nem halad meg. 88,152

betételi könyv van, mely 200 forinttól 400-ig, s így csak $\frac{19}{100}$ résznek van több, mint 400 forint betétele . . .

És pedig 123,154 könyvecske a munkásoké, melyek értéke 68,268,622 frank 16 cent. . . . A cselédeknél 96,467, könyvecske van 50,241,144 frank értékkel. — Átalában $\frac{3}{4}$ -e a betételeknek eme pénzes országban sem több 200 pftnál . . .

Vagy nézzétek például Párisnak, a pénzes városnak takaréktárait . . . kik itt a betevők és tulajdonosok?!

1. Munkások	16,147 személy	2,449,484 frank
2. Mesteremberek	3,623 "	786,254 "
3. Cselédek	6,724 "	1,068,419 "
4. Hivatalnokok	2,563 "	393,718 "
5. Katonák	1,282 "	258,803 "
6. Magánzók	1,405 "	265,888 "
7. Tőkebirtokosok	2,158 "	479,449 "
8. Biztosító intézetek	20 "	5,700 "

33,922 személy 5,707,715 frank

És pedig megjegyzendő, hogy eme hivatalnokok a legkevesb jövedelműek, és eme biztosító és egymást segélyező intézetek a munkásokéi, melyeket ők önmaguk egymás közt állítottak fel . . .

Uraim és dámaim! kisebb, nagyobb és legnagyobb földbirtokosok! Im e számokhoz commentár nem kell . . . Akarunk-e pénztárat állítani, melyekből néha nagyobb összegeket is hitelezhesünk? Akarunk-e pénztárat állítani, melyek idővel biztosító intézetek is lehessenek, tűzvész, marhadög, jégeső, vizár s t. eff. iránt?! ha igen . . . akkor ne várjuk, hogy mások gondoskodjanak rólunk, hanem legyünk észszerűen takarékosak, . . . igyekezzünk nemcsak vagyombeli, de inkább személyes hitelt is eszközölni, . . . rakjuk össze filléreinket a helység házánál, ne sajnáljunk azokból pár százalékot adni a kezelésért, és meg leendő első lépés országszerte ezer meg ezer takaréktárhoz, s ha az első lépés megtörtént, a többi önkéntesen utána következik!

Népviseletek.

III. Garánvölgyi nép.

Gömörmege vadregényes fenyvesei között, hol a hámorok örökös zaja és gőz-olvasztó-kemenczék kábitó zugása s a szén fekete füstje mutatja, hogy az ipar fáradhatlan keze a rengetegeken virágzó telepítvényeket s életvidor munkás népet varázsol, szálás izmos tót népség lakik, mely különös viselete által tünteti ki magát, miként képünkön látható. — E nép, úgy szólván, elszigetelve van egészen, mert sajtos bődöne mellől ritkán távozik el; csaknem gyermekkorában nősült, és a cifrázkodást nagyon szereti. Tüszőjét

mindenféle fényes gombokkal rakja meg, s mellén féllábnyi hosszú s négy-öt ujnyi széles négyszögű rézlemezt, mellyen valami czimerforma van, szokott hordani lánczon, és a rézlemez szélét kis lefüggő réz lánczókák ékitik; szűk, fehér, szűrposztónadrágot visel, mely alól a bocskorszíjjal tartatik össze, s vállán néha cifraszűrt hord, fejét nagy karamu alacsony gomba kalap fedi, és kezében fényes baltát hord, mellynek hosszú nyele rézzel van kiczifrázva, s e fegyverét valaskának hívja.

A prüsszentés.

Mikor valaki prüsszent, legtöbb népnél szokásban van valami jót kívánni; a magyar ember azt mondja: *egészségére váljék!* Így volt ez a legrégibb időkől fogva úgy nálunk, mint a legrégibb népeknél is.

Már Nagy Sándor idejében sokat törté Aristoteles görög bölcs fejét azon, hogy a régi szokásnak okát kikutassa. A görögök hitregéje azt mondja, hogy Prometheus néhány napsugárt kis edénykébe zárván, azt szobrának orra alá tartá, mire az erősen prüsszögni kezdett, így kellvén legelső jelét adni életének. Bölcs Aristoteles előtt ez igen furcsának tetszett és nem is fogadta el azon véleményt, mintha az emberek ez eseményre célozva kíván-

nának jót a prüsszenésre; hanem azt tartá: mivel az orr a test egyik legbecsesebb része, az ember e nagyrabecsülést annak legfőbb működésére, a prüsszenésre is átviszi, s ezért jött divatba ez alkalommal jót kívánni.

A zsidók azonban másképp vélekedtek. Azt tarták ugyanis ők, hogy a legelső időkben az ember életében csak egyszer prüsszenhetett, de ekkor meg is kellett halni bele. Így volt ez egész Jákóbig. Kérésére ő neki engedte meg az Ur, hogy életében akár hányszor prüsszenhetett, a nélkül, hogy meghalt volna. Ez időtől senki nem halt meg bele, mindazáltal a prüsszenés általi halál félelme fennmaradt továbbra is, azért mondták utána mindenkor: *javadra váljék!*

Ezek után nem csuda, ha a görögök a prüsszenésre azt mondták: *élj!* a rómaiak pedig: *légy egészséges (salve)!* ugyannyira, hogy ha prüsszenéskor senki nem volt jelen, ezt mindenki maga is elmondta, még pedig fennszóval, önmagának. Egy epigrammban olvassuk, hogy bizonyos Proclus nevű rómainak akkora

és oly hosszú orra volt, hogy meg sem hallható, ha prüsszentett és így a szerencsétlen még azt sem mondhatá reá önmagának: *salve!*

Afrikában és Amerikában is, ép mint nálunk, szokás köszönteni a prüsszentésre. Ha Monomotapában a király elprüsszenti magát, ezt különféle szertartások és imák közt az egész országban kihirdetik, hogy így a legkisebb alattvaló is elmondhassa reá üdvözetét. Midőn a spanyolok Floridát meghódíták, szokásban volt itt, hogy ha a guahjai császár prüsszentett, az indusok kiterjeszték kezeiket, kérvén a napot, vegye kegyelmébe fejdelmüket, világosítsa fel őt és fogadja védelme alá! — Egy utazó állítása szerint a kafferek soha sem prüsszentnek, és így nem is mondhatják: *egészségedre váljék!*

De a prüsszentésnek a babona is különféle jelentéseket tulajdonított. Így különféle jelentősége van ha reggel, délben vagy este; így mást jelent, ha hétfőn, kedden stb. történik az. Sőt a babonaterjesztő álmos könyvek az illy prüsszentésekhez számokat kötnek, melyeket a balga hitűek a lutriba meg is tesznek, s ha nyernek, ezt nem a véletlen vakszerencsének, hanem a prüsszenésnek tulajdonítják, szörnyű bölcsen! — Ha valaki beszéd közben prüsszent, azt mondják reá: *igas*; ha ez gondolkodás közt történik, azt felelik: *igas a mit gondoltál.* És ez meg volt már a régi görögöknél. Ulisses felesége, midőn

Népviseletek : III. Garánvölgyi nép.

férje távollétében számos kéri választásra sürgőlnék, felfoháskodék az Istenekhez, hogy hozzák haza férjét minél előbb! miközben fia Telemach úgy elprüsszenté magát, hogy megrendült a ház is bele. És ez megvigasztalá Penelopét, mert hitte, hogy kérelme meghallgattatott. Ha a római és görög szerelmének valami nagy kedvességet akart mondani, így szólt: születésedre az Istenek is prüsszentettek! — A régienél rossz jel volt, ha valaki felkeléskor elprüsszenté magát, ellenben déltől éjfélig mindig jót jelentett.

Milly szerencsétlen azon ember, ki illy csekélységeknek nagy jelentősé-

get tulajdonítva oktalan és babonás sejtelmekkel, előitéletekkel gyötri, kinozza árva lelkét.

De hála az égnek a józan felvilágosodás mindinkább háttérbe szorítja az illy oktalan babonákat, mellyek lidérczként neheztedek a tudatlanok lelkeire. A kváker vallásfelekezeteibenél nem szokás a prüsszenéskor köszönteni, valamint a miveltebb körökben sem divatos az többé. Ohajtandó is, hogy az illy apró szokások elavuljanak minél hamarabb, mert így nem levén mi az embert régi babonáira emlékeztesse, előitéleteivel is végkép fel fog hagyni.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

XXXVIII. Levél. *Hidkó*. Dráma. Irta Vajda János.

Üdvözljük a fiatal szerzőt ezen a téren; azzal az őszinte örömmel üdvözljük, melylyel a bebörtönzött rabok üdvözlík a közéjük jutó pandúrhadnagyt; — a megzaklatott drámairók a kritikust, a ki drámát ír: „mert nagyobb öröm vagyon olympusban egy kritikuson, ki drámát kezd írni, hogy sem kilenczvenkilencz drámairón, a kik soha sem vétkeztenek,“ most van alkalom szemet szemért, fogat fogért, fület fülért!

No ne ijedjen meg . . . no . . . Nem olyan fekete a Kakas, mint a millyennek festik. — Van biz ebben a drámában elég dicséretre méltó. Ahhoz mérve, hogy szerzőnek első drámai műve; elég kerék és egybevágó a cselekvény; drámai jelenetek, lélektani kifejlődés méltányolást igényelnek; a nyelv költőisége, az ékes mondatok eltakarják a hibákat; azok közül én csupán csak is egyet említek fel; ez az egy hibája a műnek az, hogy szerző kilencz nap alatt írta meg azt. Kilencz nap alatt lehet népszínművet írni arról az Attiláról, a ki Medecz boltajtájára van festve s tájtékipipákat és havannai szivart árul, de nem arról a híres európai utazóról, a kit Attila, Isten ostorának neveztek, s kiről kilencz esztendeig mindig írhat kilencz poéta, s a másik kilencz folyvást törülhet belőle kilencz kritikus, még is nagy kérdés marad, hogy csináltak e belőle drámát? A ki Attila alakjából drámát tudna alkotni, az épen olyan rettenetes csoda volna költőnek, mint a millyen hitregei alak volt maga Etele királynak; azért tehát én egy cseppet sem esem kétségbe Vajda drámairói tehetsége felől, hogy Attilából ő sem csinált nagyobb alakot, mint a mekkorát a Medecz boltajtáján ismerünk; azért drámája megmarad sikerült drámának s ha személyeit megváltoztatja, mindaz megtörténhetik rajtuk akadályt nélkül, a mi e mű folytán előadatott; még az a szép tánczfigura is Szöllősy körmagyarjából a negyedik felvonásban.

Kakas Márton.

Irodalom és művészet.

— Lear király. Shakespeare-től. Fordította *Vörösmarty Mihály*. Kiadták az újabb nemzeti könyvtár kiadói. Elhunyt nagy költőnk utolsó műve. A csinos kiállítású kötet ára 1 pft.

— Az ausztriai közbiródom honisméje, különös tekintettel Magyar- és Erdélyországra. A tanuló ifjúság használatára szerkeszté *Matusik Nep. János*, kegyes-tanítórendi áldor s a kolosvári római kath. teljes gymnasiumban ny. r. tanár. Egy színezett térképpel. Kiadta *Majer István*, pestvárosi fő- elemi s vasárnapi iskolák igazgatója. — E világosan szerkesztett, tömött kis statistikai munka, mellyben az összes biródom egyes országainak, s köztök különös figyelemmel hazánk jelen viszonyai adatnak elő nagy hiányt fog pótolni iskolai irodalmunkban, mit a hozzá csatolt csinos térkép igen használható kézikönyvvé tesz. Ára 36 kr. p. p.

— Pályakezdek. Regény az írói életből. Irta *Komáromy Ferencz I.* és *II.* kötet. A szerző kinyilatkoztatja, hogy a sajtó alatt levő, s a művet befejező III-ik kötet mártiusban fog megjelenni, mellyben az előfizetők névsora is közöltetni fog. Előfizetések a jövő hó elejéig még elfogadtatnak. Az eddigi kötetek kiállítása elég csinos, a nyomás tömött és tiszta, minden kötet 200 lapot tartalmaz.

M i u j s á g ?

— A *pesti nemzeti casino* könyvtára, melly különben is a legbecsesebb gyűjtemények közé tartozik a fővárosban, ismét egy igen nagy becsü és ritka művel szaporodott. *Szilágyi Ferencz* ur, a B. P. Hirlap volt szerkesztője ugyanis megajándékozta az augsburgi *Allgemeine Zeitung* összes év-folyamával, a lap első kezdete (1798) óta egész 1848-ig, összesen 130 darab jól megőrzött, csinosan kötött könyvvel. A ki ezen európai terjedtségű hirlapot ismeri, teljesen méltányolni fogja ez ajándék nagyszerűségét. Ez maga egy egész történeti könyvtárt képez, mellyben a jelen század összes politikai, társadalmi, tudományos és irodalmi eseményeit nemcsak híven följegyezve, hanem alkalmilag bőven ismertetve és megvitatva is találjuk. Minő kincs a történetbuvárra nézve! A nemzeti casino választmánya teljes elismeréssel fogadta *Szilágyi Ferencz* urnak nagybecsü adományát, melly néhány nap óta a könyvtárban felállítva levén, a casino tagjainak használatára átadatott, mit többen tudósaink közül kellő igénybe is vettek.

Alkalmat veszünk magunknak, a mai könyvtár alapítási- s rendezési korszakban, röviden megjegyezni, hogy a nemzeti casino könyvtára a legbecsesb, legdiszesebb s legrendezettebb e nemü gyűjtemények közé tartozik hazánkban, melly szintén halhatatlan gr. Széchenyi Istvánunk egyik fényes emlékeül tekinthető. Ő általa alapítva s később a korányt hunyt gr. Desselffy Aurél hagyományá által tetemesen bővítve, a casino évenkénti rendes kiadásainak egy részét teszi annak fentartása és szaporítása. E költség megajánlása mindig, de különösen napjainkban legnyiltabb készségre talált az egyesület

közgyűléseiben. A könyvek szaporítása körül elvül van kimondva: megvéte-
tik minden magyar munka s a külföldiek közül azok, miket a hónapokint összeülő könyvtári bizottmány alkalmasoknak itél. E bizottmány tagjai között vannak jelenleg b. *Eötvös József* elnökle alatt *Lónyay Menyhért*, dr. *Szabó János*, *Tasner Antal*, *Trefort Ágoston*, *Wenzel Gusztáv* tanár urak. A könyvtárt használóknak kézi könyvül szolgál a *Pákh Albert* könyvtárnok által 1852-ben szerkesztett s nyomtatásban megjelent „*Kalauz a n. casino könyvtárához*“ s az azóta szaporodott könyvek jegyzéke. Szabály levén, hogy a könyveket a casino tagjai csak a könyvtár szobáiban használhatják s haza nem hordhatják, a könyvtár épségben tartott szép kötései által is ritkítja páriját. Egy ohajtás azonban általános: az eddigi 4—5 kisebb szoba helyett egy nagy terem, melly az egész könyvtárt magában foglalhatná s mind az áttekintésre, mind a rendezésre alkalmas tért nyujtana! De ugy tudjuk, hogy azon tervben, melly szerint a casino állandó házat építtetni szándékozik, kiváló gond van fordítva különösen e pontra.

— Nemzeti színházunk több tagja a közelebb mult hetekben koszorukat s egyéb diadaljeleket bőven aratott a vidéki színpadokon. *Bulyovszkyné Aradon*, *Munkácsy Flóra* Kolozsvártt. *Egressy Szabaddán*, *Ellinger Temesvárott*, ifj. *Lendvay Györött* valódi lelkesedésre ragadták a színházi közönséget. A vidéki tudósítások telve vannak ez örömnappok leírásával.

— Mult vasárnap *Kubinyi Ágoston* k. tanácsos és muzeum-igazgató szállásán tanácskozás tartatott egy a folyó évben ismét rendezendő *virág- és terménykiállítás* megtartását illetőleg. E kiállítás jövő majusban fogna megtartatni s bizonyára emelni fogja azon ünnepek fényét, mellyek *ő Felsőgei legmagasabb megérkezése alkalmára* ez időre terveztetnek.

— *Magyar Mihály* pesti könyvtárus kijelenti, mikép az idej. u. irodalom összes jegyzékéből „*Magyar könyvészet*“ czim alatt a mult hó végével megjelent a 2-ik évi folyam 1-ső száma (vagyis a január havi új könyvek és hirlapok jegyzéke.) E jegyzék minden hó utolsó hetében ezentul is pontosan fog megjelenni, mi által az irodalom kedvelőinek és könyvtárusoknak választás és megrendelhetés könnyítésére biztos könyvjegyzékük leend. A könyvtárus ur igéri, hogy e jegyzéket rendes vevői ingyen kapják tőle, a könyvtárusoknak 25, 50 és 100 számra jutányos áron adja, de 48 pkr. beküldése után mindenki egész éven át postán küldve kaphatja. Figyelmeztetjük e hasznos és olcsó válalatra a vidéki könyvtárusokat s különösen a *községi könyvtárak* rendezőit is.

— Nagy mesterség a *kávépörkölés*! Hány ember él hal a kávéért s még is minő csekély azok száma, kik azt illendően el tudják készíteni. Legtöbb hiba történik a pörkölésnél, a minek az a következése, hogy a kávészem tulajdonképeni zamata, lelke, a benne levő olaj elillan s csak széné égetett kávészemeket kapunk. A mit azután megiszunk, az nem egyéb, lébe föleresztett őrlött szénél. Ezen bajon akar segíteni nálunk is egy jelenleg Pesten (nádor utca 17.) mulató német vegyész, a hanoverai *Grobe Ágoston* ur. Ő egy saját kávépörkölési módot talált fel, mellyet Európa leghiresebb vegyészei (*Berzelius*, *Liebig* stb.) sajátkezü bizonyítványaukkal elismerés méltattak, s melly által a kávé eredeti zamatajából semmit sem veszit. Csekély díjért *Grobe* ur kész a titokba avatni mindenkit, a ki jó izletes s még is olcsó kávéitalnak barátja. E felszólításhoz mi még csak azt teszszük hozzá, hogy igen kívánatos volna, ha az érdemes pesti kávé urak, kiknek annyi lőréjét issza meg az emberiség, szintén eljárnának a vegyész urhoz leczkére.

— A farsangot sok helyen használták fel *jótekonok czélok* előmozdítására. Így közelebb Mosonyban kórház, Nezsiderben faiskola s Magyaróvárott a *Karolina*-alapítvány számára tartattak fényes bálók. Ez utóbbi volt *főhercegi jószágigazgató Liebic Károly* urnak köszöni létele s évek óta történt adakozások s gyűjtések folytán jelenleg már 28,000 pftnyi öszveggel emelkedett. Ez alapítvány megyei közkórház számára van szánva, mellynek építése már ez évben fog megkezdetni, miután Magyaróvár városa e nemes czélra a szükséges tért nagylelkűleg ingyen felajánlá.

— Az olvasni szeretők száma szaporodik s az olvasás és gondolkodás termi jó gyümöleseit. Tarczalon (Zemplénmegyében) egy *köszgáda* ember, nagyon jó helyen fekvő telkéből két vékásnyi földet önkint ajándékozott *faiskolának*. Az ottani ref. templom régi tornyának fedésére s kijavítására pedig az egyházközség tagjai több ezer forintot ajánlottak s részint ki is fizették.

— *Zarándmegyében* *Brádon* tánczvigalom rendeztetett mult hó 29-én a magyar népiskola fölsegésére, melly alkalommal a szent czél tekintetéből számos vendég jelent meg; az öregebbek pedig s azok kiket házi körülmények honn tartottak, örömmel küldték be a bementi díjt. Mondják, hogy szép öszveg gyült be s még egy illy vigalom fog rendeztetni. Örömmel értjük tudósítónk szavaiból, hogy e sokat szenvedett megyében is él a hazafiui jótekonyság szelleme, A felállítandó *erdélyi muzeum* iránt is szép részvétet tanúsítottak e megye lakosai s különösen *K. L.* ur buzgó közbenjárása következtében e maroknyi magyarság aláírás utján több száz forintot ajánlott meg a nevezett czélra.

— **Nagybányai** tudósítónk haragszik, hogy az ottani ifjuság nem valami jótékony célra, hanem a helybeli gyenge cigánybanda javára rendezett egy álarczos bált. Azt kérdezi, nem volna-e czélszerűbb, bizonyos összeg pénzét tőkévé alakítani s azon egy jó bandát állandósítani, hozatni rendes fizetésre egy jó zenemestert, ki a magokat kiképezni ohajtókat ingyen tanítaná. Az utóbbi által a polgárság is nyerne, mert gyermekeit zenére taníttathatná, míg most nagy költséggel is alig juthatnak a növendékek egy kis zenetudományhoz. Különben a tánczvigalmakban igen jó kedv uralkodik. A hó nagy s a nagybányaiak szánkázhatnak eleget, a mit meg is tesznek; különösen gyakran rándulnak át a szomszéd Felsőbánya városba, hol Bodnár ref. s. lelkész rendezése mellett már több jótékony czélú előadás merült fel műkedvelők által, kiknek ügyes játékát s szép énekeit örömmel siet élvezni minden ember.

— A Szabó Károly és Szilágyi Sándor nagykörosi tanárok által megkezdett „**Történeti emlékek a magyar nép községi és magán életéből**“ című becses gyűjteménynek második kötete sajtó alá kerül. Tartalma lesz: két kolozsvári napló; egyik a vizaknai *Bricciusé*, másik *Szakál Ferenczé*, mindkettő a mult század elejéről. Továbbá két holdmezővásárhelyi *verses krónika*; egy névtelen *kézmárki nemes* diáriuma; töredék a kecskeméti *Jajjalom* című verses krónikából s végre protestans *anyakönyvi följegyzések*. Mint látszik, a tartalom eléggé alkalmas arra, hogy figyelmet ébresszen.

Vidéki hírek.

Kemenesi-Sömjén. A nemes dömölki ágostai evang. anyae gyháznak e 480 lelket számláló filiájában f. é. febr. 2-dikán lón felavatva az illető lelkész és a hivatalos küldetésű esperes által egy itteni ujdón épült népiskola illyennek; egyszermind bevezettetvén ide legelső rendes iskola tanítóul ifju *Kovács Ferencz* ur, a soproni főtanoda növendéke, ki e nemes hivatalt már boldogult atyjáról örökölte, korábbi állomásán Alsó-Mesteriben több év ota lelkesen viselte s a jámbor sömjéni népet a legkecsgetőbb reményekkel tölti be. És bár a kor kívánatainak sem az épület, sem a tanítói díjazás nem felel meg de elég az, hogy tel van állítva; hazánkban ezzel is egygyel több a népiskola; mellynek a kilátás jobb jövőre mindenkor nyitva van. Egyébiránt az új iskola épület nagyon czélszerűen a helységnek kellő-közepé táján esik, és a harang is egy külön álló csinos toronyban hozzá közel. Melly szép ujdonság létrehozása és vezetése körül a legfőbb érdem t. cz. *Berzseny Miklós*, földbirtokos és cs. k. ügyvéd urat illeti; a munkának kivitelében pedig, (a toronyra is vonatkozólag), a fáradhatlan buzgalmu régi gondnok, *Horvát László*, csizmadia-mester, méltó dicsérettel felemlítendő.

Rimaszombat, febr. 4. (*Egyesült prot. iskola. Piacsi árak. Farsang.*) T. szerkesztő ur! A városunkban 3½ év előtt egyesült prot. gymnasium, részint mint a tudományos mivelődés egyik eszköze, részint mint két protestans felekezeti iskolája, becses lapjában még eddig nem levén részletesebben ismertetve, helyet kérek e néhány sornak. Az egyesülés megtörtént, mert a két egyesülő fél komoly szándoka volt egyesülni, nem latolgatván sem az egyes alapítványok filléreit, sem az iskolák belszerkezetét s jelentőségét, hanem inkább a jövőndöt tartván szem előtt, melly mind az egy, mind a más felekezet számára, a m. kormány rendeletei szerint átalakított tanodát biztosítson. S ezen kívánalmunkat egyszermind egyesülésünk egyedüli feltételül tűztük ki, a többi mellékes pontok elintézését az időre bizván. Egyelőre hat gymnasiumi osztályt szervezünk 8 tanárral. De ismervén a városnak és vidékének szükségét, a régi nyelvek tanulmányozását egyedül a jövőnd szak-tudósoknak biztosítván, az ezen nyelvek előadására szánt órákban reáltanok tanításáról is gondoskodánk, hogy így a gymnasiumi négy alsó osztálylyal párhuzamban négy reálosztály köttessék össze. Alapítványaink ezen kitűzött célra elegendők, úgy hogy a tanárok negyedévenként pontosan fizetettek. Könyvtárunk és egyéb taneszközök napról napra szemlétemást szaporodnak. S itt elég legyen a számos adományozók közül megemlítenünk derék hazánkfíát *Szilassy Gézát*, ki könyvtárunkat becses küldeménynyel szaporítá, ugy szintén helybeli gyógyyszerész *Hamaliár Károlyt*, ki a vegytan előadásához szükségelt szereket bőkezűen ajándékozott, *Fábr János* tanárt, ki pontosan száritott és rendezett növénygyűjteményét a tanodának felajánlá s a nem rég itt elhunyt *Ferenczy István* jeles első honi szobrászunk örökösait, kik a boldogultnak részint Olaszthonban, részint hazájában lankadatlan buzgalommal gyűjtött értékes ásvány- és kagylógyűjteményét tanintézetünknek adományozni sziveskedének. Voltak mind a városban, mind a vidéken lelkes protestansok, kik az iskola egyesülésének érdekében tetemes összegeket alapítának. S miután a buzgalom, melly az egyesült iskola érdekeit felkarolta, mai napig sem csökkent, azon biztos reményt tápláljuk, hogy nem sokára eljövend az idő, mellyben a gymnasium 6 osztályához a 7. és 8. osztályt is csatolhatván, iskolánk főgymnasiummá kiegészítve s így a közkívánat teljesítve leend. Az iskola ügyei egy, az egyesülő testületek által feles számmal nevezett s 6 tagból álló igazgató választmány által kezeltetnek, melly évenként maga választja elnökét. Eddigi elnökei valának: Dráskóczy Sámuel, Fáy Gusztáv, Hevessy Bertalan; a folyó tanévre Borbély László választatott. Tanárocul jelenleg működnek: az ágostaiak részéről Böhmsch Ede, Fábr János, Séverlay Károly, Terray Károly; a helvét hitvallásuk részéről Bak-say István, Miklovics György, Szeremley Károly, Tóth József. Tanítványok száma az egyesülés első évében 151, 185½-ben 168, 185¾-ban 160 és a jelen 185¾-tanévben meghaladja a 190-et.

Tanodánk a m. kormány követelményei szerint levén átalakítva és szervezve, a nyilvánossági jog megnyerésére a szükséges lépések megtétettek. Reményünk van, hogy a magas kormány ebbeli kegyében nemsokára rész-szülemlendünk.

Ennyit az iskoláról. Ugy látszik, hogy piacunkon a gabona ára kissé

alább szállt. Tiszta buza köbfe jan. 31-én volt 16—18 váltó forint, kétszeres 12—12½ ft., rozs 10 ft. kukoricza 7 ft., zab 5 ft. A takarmány ára napról napra emelkedik; 4—5 v. ft. szénának sarjunak mázsája. Téli időjárásunk felette változó. Már többször felolvadt a hó; sőt a jég része is a langyos eső alatt felengedett és Rima folyónk megáradott. — Mulatni szeretők közönségünket a farsangi vigalmak gyűjtik össze. Különösen megemlítendő a jan. 25-én Müller Lajos tánczmester által gymnasiumunk javára rendezett próbában, mellyen a szép számu közönség az említett tánczmesternek kivált a tanításban tanusított helyes modorával teljesen meg volt elégedve.

Kéty (Komáromgye), február 10. (*Népiskolák. Tagosítás. Községi egyezkedés példája. Irodalom pártolása. Farsang.*) Halad az idővel Komáromgye népessége is. Örül az ember szive, ha körülnéz e megyebeli községek nagyszerűn s diszesen felállított új iskoláin, mellyek létrehozását nagy részben Ambrósz János főnök ur atyai gondoskodásának köszönhetjük. E megyében ritkán használtatik a pénz-kényszer iskolás gyermekekre nézve. A tagosítás üdvös eszméje szintén átlengte e megye népet, mert naponként hallani községenkénti tagosztályi egyezéseket. Ezen egyezések közül jónak véltem **Kéty község** egyezményét a közönséggel tudatni, melly az esztergomi érseki uradalommal 1856 év májushó 7. és 8-án kezdetvén meg, s ugyan azon év végén befejeztetett. — **Kétyen** birt egy telkes gazda 67 hold szántó földet, ebből maradék föld gyanánt 7 holdat az érseki uradalomnak örökösen átengedett, és így 60 holdja maradt fenn. Ehhez egyezmény nyomán kapott 17 hold legelőt és 2 hold sár-rétet, s így jelenlegi birtok-állása 79 hold; ezen birtokát három darabban kapta ki. A két felekezeti lelkésznek külön-külön 15, a tanítóknak pedig 8 hold legelőt hasított ki, az egyházak és egyházfiak egyenkint 2 hold legelői jutalomban részesültek. Ezenkívül helység udvarának 14 hold, és helység rétjének 8 hold hagyatott meg; a faiskola áll 1600 □ ölből, használtatik pedig két tanító által csekély fizetés mellett, olly czélból: hogy a benne levő oltványok s több czerre menő tűzifa-csemeték általok ápol-tassanak, nem különben az iskolás gyermekeket a fanemesítésre oktassák. **Kétyen** az irodalom is pártolásra talált, miután e 700 lélekre menő község összesen 8 féle magyar hirlapot járat, ezekből kettőt a földművelő osztály tart. A tudományos és mulattató könyvek is elvannak terjedve, jelenleg egy *községi könyvtár* fölállítására hozatott általam javaslatba, ha megengedi szerkesztő ur, az eredményről tudósítani fogom. (Elvárjuk. — *Szerk.*) A farsang ugyan hosszan tart, de vele együtt a hideg idő is, a takarmány szükében vagyunk, de borsos is az ára, de még pénzünkre sem kaphatunk. A mulatságok rendre folynak, egyik meghívó jegyet a másik éri; a mulatságok közül kiemelendő a februárhó 2-án tartott tánczvigalom Farnad községében, mellyet az oda való tanító **Pathó Flórián** ur a felépült igen diszes iskola- és tanítói lak ünnepélyes megnyitására rendezett, s valóban állithatom, miszerint olly szép számmal egybesereglett ifju és hölgy-koszorú diszesíté a teremtet, hogy Pestre is beillett volna; az esztergomi zenészek pedig igen jól húzták a lábál-
valót, s így mi is csak mulatunk, a hogy tudunk. *Porubszky István.*

Nagy-Bajom (Somogygye), febr. 11-én. Bál! ismét csak bál! Bál! Mult hó 29-én tartott helységünk nagy terében: „A magyar nemzeti színáaz nyugdíj intézet javára egy fényes „bál.“ Ezen tánczvigalom teljesülése iránt annyira elágazának a vélemények, miszerint az eredmény majd kétségessé vált, egyik tényező volt a magas belépti díj; a másik rendező urnak sok ellenségei. De hála Isten még is szép lett az eredmény! fényes társaság gyűlvén össze a nevezett napon, a tiszta jövedelem 60 pfta rugott. Azonban a jelen volt magyar ifjuság szünóra alatt lelkesedésének szép tanujelét adta; mert ezen tiszta jövedelmet aláírás utján 100 pftig kiegészíté; s így elmondható, hogy a bajomi bált annyi elágazó vélemények után is fényes siker koronázta. Ugy tudjuk, hogy rendező ur a tiszta jövedelmet eddig már felküldötte rendeltetése helyére. *Nyilasy*

Szerkesztői mondanivalók.

1017. **Az alföldre T. Á-nak.** Nem kell abból az egy esetből olyan nagy dolgót csinálni. Azért az egész testület becsülete nincs megsérte s védelmére kelni nincs szükség, *Becsülni* fogja annak tisztelőre méltó tagjait ezután is mindenki.

1018. **A rozsz asszony.** A tárgy jól volna választva, csak a kidolgozás nem felel meg igényeinknek.

1019. **M.-Vásárhely A—V.** Elhiszszük, jó indulatú szavak, de önök nem ismerhetik a költségek és kiadások jegyzékét. Arra sem gondolnak, hogy mindenekelett szilárd alapról kell gondoskodni, melly bekövetkező kedvezőtlenebb időkben se ijesztgessen az örökös bukás és temetkezés rémképeivel. Bebizonyult szilárdság szüli majd a hitelt és bizalmat, mire bizony nagy a szükség. A d-log nem olly fényes közebről, mint a távolból. Egyébiránt az „alternativa“ valóságáról még nem mondtunk le.

1020. **Kis-Marjara.** Némi módosításokkal közölni fogjuk.

1021. **Csalomjara.** Közölhető.

1022. **Jászora** Köszönettel vettük.

1023. **Kadarcynak.** Legnagyobb szivességgel küldnök azt a szerencsétlen számot — de drága pénzen sem kapható egész Pesten. Mind elhordták azt innen.

1024. **Kabara.** A „kecskekörmök“ nem hevernek itt. Ha csakugyan olly jók, kérjük még egyszer azok helyett a szerelmes versek helyett.

1025. **A játék adatai.** A szerző neve elmaradt. Nem elég szerencsés választás. Viszonyainkra hálístennek nem alkalmazható. A külbödi játékbankok magyarázata nélkül nem volna adható. De már így is elég hosszú.

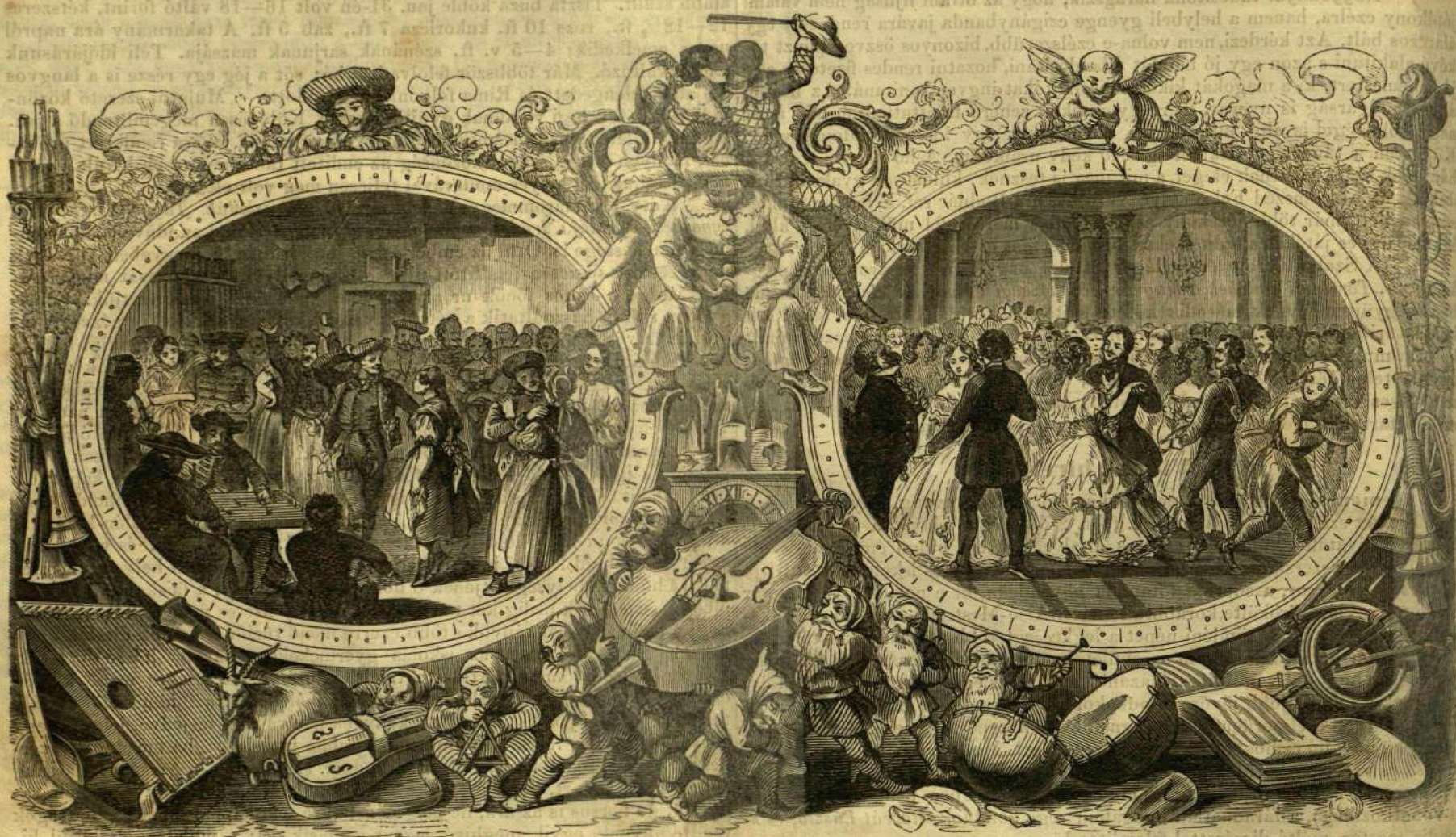
1026. **Simoniba.** Nem hiában „kórágony“ készült. Sok szép és igaz eszme, józan irány — de nagyon előre állított dolgok. A keserűség nem mindig gyógyít, sokszor rossz vért csinál, ingerel és izgat. Nyugotabb hangot ohajtanánk.

1027. **N. Varsányba.** „De csak úgy, ha lehet!“ Egy részét lehetne ugyan, de hát a másik főrészt? Isten mentsen atiól a darázsritól, a mi felénk zudulna. Majd talán mégis módját ejtjük — ha itt nem, másutt. Köszönet a jó kívánságokért.

1028. **A vá dor illü** — még nagyon ifu.

1029. **M. Gy. Monostorra.** Dehogy hal el, dehogy hal el! De hová tegyük, ha nem fér? Gondoskodunk egyébiránt nagyobb szállásról, hol gyakrabban és számosabban láthassuk egymást. Maholnap megnevezük. Reméljük, az aranyak s az új-ágok megérkeztek.

1030. **Ippre. D. M.** Ohajtás szerint átadtuk a Falusi Gazda szerkesztőségének.

FARSANGI KÉP.

MI A FARSANG?

A *farsang*, — mely szó a német *Fasching*ből van magyarosítva, — keresztényen időszámítás és naptár szerint minden európai nemzetnél azt az évszakot jelenti, mely Vizkereszt és Böjt között esik; mint emezt még nagy Gergely r. pápa (Kr. ut. 600 körül), hetven napról negyvenre alá csökkentette és állandóan meghatározta, — bezárólag hamvazó szerdával kezdetét vevén. A farsang minden keresztény országban házasságokra, menyegzőkre és táncvigalmakra szokott fordíttatni, nemcsak falusi köznépnél, melyre nézve illyenkor van szünidő minden mezői munkától: hanem a városiaknál, sőt az úri rendnél is. Hosszabb vagy rövidebb a szerint, a mint a husvét vagy későbbben vagy korábban esik. Az a nap mégis, mellyen a vigalmak és zajos multságok tető-pontjokra jutnak, a farsangnak végső napja, a böjtöt vagyis a hamvazó szerdát megelőző nap. És ez, a tulajdonképeni farsang-nap, mellynek megünneplése azonban csak nagyobb városokban történik fel; teljes böszültségében pedig Rómában és más olaszthoni városokban; mellyért is ez a nap latin-olasz nyelven *Carneval* címet visel, e latin szóból *caro* és *vale*, azaz: „hus, Isten hozzád.“ Magyar czime a farsang ünnepek: *hushagyó kedd*. Minő tulságokban tetszenek pedig maguknak illyenkor az emberek; minő lármás szerete nyargalozások, ujjongatások, átöltözések, dallározások, vad muzsikák, macska-zenék s t. eff. bohózatok idéztetnek elő nyilvános téreken és utcákon; minő álarczos bálók, eszem-iszom lakomák, tivornyázások, és néhány fajtalan kedvtöltések rendeztetnek: mind ezt csak látni kell, de leírni lehetetlen. Hazánk városaiban illy eszelős farsang-ünneplések (becsületükre legyen mondva) nem történnek fel; és a magyarnak, farsangja is komolyszerű. Nem tetszenek azok a törököknek is, mint a magyarral rokon és hasonló keleti nemzetnek. Maig emlegetnek egy adomát a korábbi időkben, a párisi török követről, ki látván Párisban a *Carneval*t, és az utána következett hamvazó szerdai czere-

móniát, így irt haza Konstantinápolyba egy barátjának: „Van az évnék egy bizonyos része, midőn a francziáknak elmegy az eszök; és néhány hét múlva, egy arra rendelt napon, port hintenek fejökre, melly által eszöket ismét szerencsésen visszanyerik.“ — Egyébiránt az 1848 és 1849-diki események a korábbi farsangolások hevét az olaszthoni városokban nagyon megsibbasztották, és a *Carneval*-nak is vérét vették.

Mi illeti e divatnak eredetét, az kétségkívül az ősrégi pogányságban keresendő; névszerint a hajdani híres görög és római nemzetek vallási regéiben, az u. n. mythológiában; mellynek ez is maig élő maradványa. Azon nemzeteknek t. i. egyik istenségek volt a bor istene, *Bacchus*, ki az ősmonda szerint a szőlőtő és a részegítő bor-ital feltalálójának tartatott, és deli ifju, de részeg alakban tiszteltetett. Innét a farsangi napok latin nyelven maig így neveztetnek: *Bacchanalia*. E bor-isten ünnepe, melly épen a téli hónapokban tartatott meg, szoktak papjai részegülten minden kigondolható tréfákat és vígjátékokat űzni; a nép is, férfiak és nők vegyest, muzsika-szó és dallározások mellett táncznak eredve, rakonatlan áradást engedett széles jó kedvének; mellynek kifolyásait aztán a keresztények is nemcsak utánozták, de új meg új élczes találmányaikkal bővítették.

Azonban korán sem kell ám gondolni, hogy minden helyen, hol *Bacchus*nak temploma volt, őt hivei illy nemtelen módon tisztelték volna ünnepe. Sőt *Barthelemy* szerint, *Athéné* városában, a görög műveltség főtűzhelyén, *Bacchus* ünnepe, az u. n. *Nagy Dionysziák*, — mellyek hetekig eltartottak, és a mi márczius inkkal egyező hónapban fordultak elő évenként, — arról híresültek el, hogy azok folytán adattak elő nyilvánosan az ujdon készült színművek, a szomorú és vígjátékok; felolvastattak a nagy közönség előtt a versköltemények és szónoklatok; versenyeztek egymással az írók, s osztattak jutalmak a győzedelmet vívottaknak. Szóval: a régi művelt görögöknél a farsang, az íróknak ünnepe volt.

E. I. P.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.